

Dicționarul Academiei Române sau Basmul cucoșului roș

Și era un moș,
Ș-avea un cucoș,
Hi, cîntă, cucoșule,
Școală de joacă, moșule,
etc.

În Viața Românească din Decembrie 1907 s-a publicat la pag. 479 notița următoare: „Un dicționar secret. S-a aflat, grație unui indiscret, că Dl. Sextil Pușcariu a început tipărirea dicționarului limbii romine, cu care a fost însărcinat din partea Academiei. Curioși să vedem rezultatul activității filologului dela Cernăuți, am căutat să ne procurăm fasciculele apărute, dar nî-a fost peste putință. Ne-am adresat atunci cîtorva academicieni, știind că Academia e datoare să trimită orice publicație a ei. În zadar! Academicianii, la care ne-am adresat, nu erau, nici ei, într-o situație mai fericită decît noi. Care va să zică, dicționarul limbii romine stă sub sticlă, păzit de o companie de soldați, ca și vestita cloșcă de aur? Este, credem, cazul să spunem că nu mai înțelegem nimic!” S-a primit după aceia dela Academia Română un anunț că dicționarul va apărea în 3 volume de cîte 800 de pagini volumul, în măsură de cîte 2 fascicule a 5 coale fascicula pe an, și cu preț de 40 de lei în abonament, de 60 de lei fără abonament. În urma acestui anunț trebuie să repetăm cu înțărare că *nu mai înțelegem absolut nimic*.

D-apoi, va să zică, dacă coala e de 16 pagini, 2 fascicule cuprind 160 de pagini, și, în caz cînd cele 2 fascicule vor apărea regulat pe an, pentru cele trei volume vor trebui 15 ani. Dar comisiunea dicționarului se spăriase de cei cel mult 15 ani, care îi trebuiau d-lui Philippide pentru a găti dicționarul cel cu multe cuvinte, cu multe înțelesuri, cu multe exemple, cu traduceri latinești pelingă cele franțuzești, cu transcrieri fonetice, și acum nu se sparie că trebuiesc 15 ani pentru un dicționar cu puține cuvinte, cu puține înțelesuri, cu puține exemple, fără traduceri latine

și fără transcrieri fonetice? Căci doar tot tărăboiul era că dicționarul nu se poate găti repede, pentrucă e prea bogat, și trebuie scurtat, stilcit, prostit, numai ca să se gătească repede. D-apoi acum, când s-a scurtat, s-a stilcit, s-a prostit, și cu toate acestea tot așa de încet merge, acum ce zici?, am avea indiscreția să întrebăm pe comisiunea dicționarului. Frumoasă treabă! Cum că Dl. Philippide ar fi gătit dicționarul, dacă i s-ar fi acordat 15 ani, o probează faptul că în 5 ani a gătit un șfert dintr-insul. În adevăr, din cei 8 ani, ciți a lucrat D-sa, 2 ani și jumătate au servit pentru adunarea materialului și clasificarea lui, iar în restul de 5 ani și jumătate a scris mai mult de un șfert (A—De) și a pierdut pela sfârșitul perioadei mai multe luni în hărțueli din partea comisiunii dicționarului, care-i tot cerea ba să publice că prubă citeva coale, ba să le modifice pe acestea după indicațiile ei, ba să alerge pe la București, ca să-i audă prețioasele sfaturi orale, ba să injghebe un al doilea grup de lucrători, numai și numai ca să se gătească dicționarul repede, căci se prăpădia lumea, se prăpădia țara. De 15 ani, ciți cerea Dl. Philippide, vai, nici vorbă nu putea să fie. Cel mult 5, 6 ani i se mai acorda D-sale. Era sigură comisiunea dicționarului că în cinci, șase ani s-ar fi putut duce lucrul la capăt, dacă i-ar fi intrat Dl. Philippide în voe. „Păcat, că n-am eu vreme!”, a exclamat odată cu o ocazie un membru din comisiune, frecindu-ș minile ca cum ar fi făcut o chiltea. Ei, iaca, și s-a făcut pe plac. S-a strîmbat, s-a scilciat, s-a prostit bietul dicționar, și-l vezi că nu merge repede? Acum dai 15 ani pentru un lucru prost? Acum nu mai piere lumea, nu se mai prăpădește țara? Frumoasă treabă! Dar dicționarul acesta, al Academiei Romine, se va găti oare în 15 ani? Nu, de această sintem siguri, și iată ce probe aducem. Mai întâiu nu vor fi numai 3 volume de cite 800 de pagini, cum presupune anunțul. În adevăr, cele 8 coloane, alipite ca prubă la anunț, cuprind cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare*. Aceste cuvinte ocupă în dicționarul Tiktin 2 coloane. Deci dicționarul Academiei, în caz cînd va păstra proporțiile necesare unei opere de știință—altfel ar fi un monstru—este de 4 ori mai mare decit al lui Tiktin, și, fiindcă dicționarul Tiktin are pentru un șfert (A—C) 500 de pagini, apoi dicționarul Academiei va avea pentru un șfert 2000, iar pentru opera întregă 8000 de pagini, iar nu numai 2400, cum presupune anunțul. Și deci, dacă vor apărea cite 160 de pagini pe an, apoi vor trebui 50 de ani, până cînd se va sfîrși acest basm al cucușului roș. Căci e mare, mare tare această operă săracă în cuvinte, înțelesuri, citații, traduceri, transcrieri fonetice, e mare din cauza impluturilor, a vorbelor degeaba, care se potrivesc numai în dicționare de conversație ori în monografii, à la Hasdeu, de pildă la *Albină*: „*Albina* se mai numește *muscă*, *biză*, *bază*, *gază* (și: *gază de miere* sau *folositoare*) și *găzuță*.—*Albina*-femeie se numește *matcă* (și: *albină lucroaie*, *împărăteasă*, *mumă*, *mumină*, *albină împărătească*, *crăiasa albinelor*), bărbatul: *trântor* (și: *trântore*, *lăular*, *bondar*).

—Albinele se țin în stup (și: uleiu, ștubeu, știubeiu, matcă, coșniță, cușniță; pentru terminologia specială v. „stup“). —Albinele roiesc (terminologia specială subț „roi“). —Albinele fac miere, care se depune în fagur(e) (și: fagor, stredie), din care se scoate ceara; fagurul fiert, din care s'a stors mierea și s'a scos ceara se numește *hoștină* (și: *boștină, jintiță și băbuș*). Apa amestecată cu miere: *mursă*; iar apa în care se spală vasele în care s'a scurs mierea: *mursă* (sau: *lapte de miere*). Din aceasta, după ce s'a lăsat să fiarbă ca mustul, se face *mied*. —Oul sau puiul albinei: *cățel* (și: *puiu*, verbul: *cățeli*); materia vâscoasă din care se nutrește „cățelul“: *păstură* (și: *păstrar*), iar cea din care se formează „cățelul“: *plămadă*. *Găselnițe* sânt niște viermi care se fac în stupii slabi și care mănâncă mierea. —Celulele în care se reproduc albinele și trântorii: *căsuici* (și: *chilioare, chilioțe, găoci, găuri*), iar cele în care se reproduc matcele: *botce* (și *fițe*). —Sunetul produs de albină se numește: *băzâit* (și: *bombănit, bombănat, zuzăit, zunzet, vâjăit, zbrănit*). ap. HEM [adecă Hasdeu Magnum Etymologicum] 743—744; Marian Ins. 144—147; Damé T. 119—120. Aceasta se cheamă Hasdeu cu viri și îndesat. Și mai departe: „Albină=Frumoasă plantă erbacee din fam. Orchidaceelor; tulpina cilindrică; frunzele sânt oblonglanceolate sau lanceolate; florile frumoase, dispuse într'un spic lax, seamănă foarte mult cu o albină, de unde și numirea populară a acestei rari plante. Crește pe locuri argiloase, pe coaste și râpe cu iarbă, sau pe marginea pădurilor, în Maiu—Iunie. (Scăieni, în Prahova). Panțu Pl.“ Ce a mai rămas să spună o botanică descriptivă? Decit atita poliloghie la *albină*, mai bine nu se uita cuvintele *albeniū, albescent, albeță, albinoaică*, și înțelesul de *suliman* la *albeață*, și nu s-ar fi presupus din cap *albel, albică*, și nu s-ar fi amestecat cu *zâmbel* și cu *dălbică*, și nu s-ar fi identificat *albeață* cu *cataractă* (mărcă *albeață* înseamnă și *cataractă*), și nu s-ar fi confundat *albeață* cu *apă albă* și *apă neagră* într-un loc din Uricariul, reproducându-se orbește o greșală a lui Hasdeu, bazată pe înțelegerea greșită a acelu loc, și nu s-ar fi spus că „*albia* servește foarte adesea de „leagăn“, așa încât poate primi și această însemnare“ (Mărcă *se leagănă* copiii în *albie*, dar *albiea* nu înseamnă niciodată *leagăn*, nici *leagănul* *albie*), și nu s-ar fi stlicit biata franțuzească în „regarder avec des grands yeux“ și „petit auge“ și „petit abeille!“ Da, e mare această operă, e cit și acea a lui Hasdeu, căci cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare* cuprind în dicționarul Academiei 8 coloane format octav mare, tipărite cu *petit* fără linii, cu rinduri lungi și cu spațuri mici între titluri, iar aceleaș cuvinte la Hasdeu cuprind 33 de coloane format octav mic, tipărite cu *garmond* cu linii, în rinduri scurte și cu spațuri mari între titluri. Oricine a avut a face cu tipografia va înțelege că dicționarul Academiei are cel puțin aceleaș proporții ca și renumitul Magnum Etymologicum Romaniae și că, dacă acest dicționar al Academiei va îmbrăca haina *garmond* cu linii și cu spațuri, va fi

și fără transcrieri fonetice ? Căci doar tot tărăboiul era că dicționarul nu se poate găti repede, pentru că e prea bogat, și trebuie scurtat, stilcit, prostit, numai ca să se gătească repede. D-apoi acum, cind s-a scurtat, s-a stilcit, s-a prostit, și cu toate acestea tot așa de încet merge, acum ce zici ?, am avea indiscreția să întrebăm pe comisiunea dicționarului. Frumoasă treabă ! Cum că Dl. Philippide ar fi gătit dicționarul, dacă i s-ar fi acordat 15 ani, o probează faptul că în 5 ani a gătit un șfert dintr-insul. În adevăr, din cei 8 ani, ciți a lucrat D-sa, 2 ani și jumătate au servit pentru adunarea materialului și clasificarea lui, iar în restul de 5 ani și jumătate a scris mai mult de un șfert (A—De) și a pierdut pela sfârșitul perioadei mai multe luni în hărțueli din partea comisiunii dicționarului, care-i tot cerea ba să publice că probă citeva coale, ba să le modifice pe acestea după indicațiile ei, ba să alerge pe la București, ca să-i audă prețioasele sfaturi orale, ba să injhebe un al doilea grup de lucrători, numai și numai ca să se gătească dicționarul repede, căci se prăpădia lumea, se prăpădia țara. De 15 ani, ciți cerea Dl. Philippide, vai, nici vorbă nu putea să fie. Cel mult 5, 6 ani i se mai acorda D-sale. Era sigură comisiunea dicționarului că în cincă, șase ani s-ar fi putut duce lucrul la capăt, dacă i-ar fi intrat Dl. Philippide în voe. „Păcat, că n-am eu vreme !“, a exclamat odată cu o ocazie un membru din comisiune, frecindu-ș minile ca cum ar fi făcut o chiltea. Ei, iaca, și s-a făcut pe plac. S-a strîmbat, s-a scilciat, s-a prostit bietul dicționar, și-l vezi că nu merge repede ? Acum dai 15 ani pentru un lucru prost ? Acum nu mai pîere lumea, nu se mai prăpădește țara ? Frumoasă treabă ! Dar dicționarul acesta, al Academiei Romine, se va găti oare în 15 ani ? Nu, de acersta sintem siguri, și iată ce probe aducem. Mai întiiu nu vor fi numai 3 volume de cite 800 de pagini, cum presupune anunțul. În adevăr, cele 8 coloane, alipite ca probă la anunț, cuprind cuvintele dela *Albeulă* până la *Alboare*. Aceste cuvinte ocupă în dicționarul Tiktin 2 coloane. Deci dicționarul Academiei, în caz cind va păstra proporțiile necesare unei opere de știință—altfel ar fi un monstru—, este de 4 ori mai mare decît al lui Tiktin, și, fiindcă dicționarul Tiktin are pentru un șfert (A—C) 500 de pagini, apoi dicționarul Academiei va avea pentru un șfert 2000, iar pentru opera întreagă 8000 de pagini, iar nu numai 2400, cum presupune anunțul. Și deci, dacă vor apărea cite 160 de pagini pe an, apoi vor trebui 50 de ani, până cind se va sfîrși acest basm al cucoșului roș. Căci e mare, mare tare această operă săracă în cuvinte, înțelesuri, citații, traduceri, transcrieri fonetice, e mare din cauza impluturilor, a vorbelor degeaba, care se potrivesc numai în dicționare de conversație ori în monografii, à la Hasdeu, de pildă la *Albină* : „*Albina* se mai numește *muscă*, *biză*, *bază*, *gază* (și : *gază de miere* sau *folositoare*) și *găzuță*.—*Albina*-semeie se numește *matcă* (și : *albină lucroaie*, *împărăteasă*, *mumă*, *mumină*, *albină împărătească*, *crăiasa albinelor*), bărbatul : *trântor* (și : *trântore*, *lăutar*, *bondar*).

— *Albinele* se țin în *stup* (și: *uleiu*, *ștubeu*, *știubeiu*, *matcă*, *coșniță*, *cușniță*; pentru terminologia specială v. „stup“). — *Albinele roiesc* (terminologia specială subț „roi“). — *Albinele fac miere*, care se depune în *fagur(e)* (și: *fagor*, *stredie*), din care se scoate *ceara*; fagurul fiert, din care s'a stors mierea și s'a scos *ceara* se numește *hoștină* (și: *boștină*, *jintiță* și *băbaș*). Apa amestecată cu miere: *mursă*; iar apa în care se spală vasele în care s'a scurs mierea: *mursă* (sau: *lapte de miere*). Din aceasta, după ce s'a lăsat să fiarbă ca mustul, se face *mied*. — Oul sau puiul albinei: *cățel* (și: *puiu*, verbul: *cățeli*); materia vâscoasă din care se nutrește „cățelul“: *păstură* (și: *păstrur*), iar cea din care se formează „cățelul“: *plămadă*. *Gâselnițe* sânt niște viermi care se fac în stupii slabi și care mănâncă mierea. — Celulele în care se reproduc albinele și trântorii: *căsuici* (și: *chilioare*, *chiliuțe*, *găoci*, *găuri*), iar cele în care se reproduc matcele: *botce* (și *fițe*). — Sunetul produs de albină se numește: *băzâit* (și: *bombănit*, *bombăit*, *bombănat*, *zuzăit*, *zumzet*, *văjăit*, *zbărnaît*). ap. HEM [adecă Hasdeu Magnum Etymologicum] 743—744; Marian Ins. 144—147; Damé T. 119—120^a. Aceasta se cheamă Hasdeu cu virf și indesat. Și mai departe: „*Albină* = *Frumoasă plantă erbacee din fam. Orchidaceelor; tulpina cilindrică; frunzele sânt oblonglanceolate sau lanceolate; florile frumoase, dispuse într'un spic lux, seamănă foarte mult cu o albină, de unde și numirea populară a acestei rari plante. Crește pe locuri argiloase, pe coaste și râpe cu iarbă, sau pe marginea pădurilor, în Maiu—Iunie.* (Scăieni, în Prahova). Panțu Pl.^a Ce a mai rămas să spună o botanică descriptivă? Decît atîta poliloghie la *albină*, mai bine nu se uitău cuvintele *albeniui*, *albescent*, *albeț*, *albinoaică*, și înțelesul de *suliman* la *albeață*, și nu s-ar fi presupus din cap *albel*, *albică*, și nu s-ar fi amestecat cu *înălbei* și cu *dălbică*, și nu s-ar fi identificat *albeață* cu *caluractă* (măcarcă *albeață* înseamnă și *caluractă*), și nu s-ar fi confundat *albeață* cu *apă albă* și *apă neagră* într-un loc din Uricariul, reproducîndu-se orbește o greșală a lui Hasdeu, bazată pe înțelegerea greșită a aceluî loc, și nu s-ar fi spus că „*albia* servește foarte adesea de „leagăn“, așa încât poate primi și această însemnare“ (Măcarcă *se leagănă* copiii în *albie*, dar *albiea* nu înseamnă niciodată *leagăn*, nici *leagămul* *albie*), și nu s-ar fi stîlcit biata franjuzească în „regarder avec des grands yeux“ și „petit auge“ și „petit abeille!“ Da, e mare această operă, e cit și acea a lui Hasdeu, căci cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare* cuprind în dicționarul Academiei 8 coloane format octav mare, tipărite cu *petit* fără linii, cu rînduri lungi și cu spațieri mici între titluri, iar aceleas cuvinte la Hasdeu cuprind 33 de coloane format octav mic, tipărite cu *garmond* cu linii, în rînduri scurte și cu spațieri mari între titluri. Oricine a avut a face cu tipografia va înțelege că dicționarul Academiei are cel puțin aceleas proporții ca și renumitul Magnum Etymologicum Romaniae și că, dacă acest dicționar al Academiei va îmbrăca haîna *garmond* cu linii și cu spațieri, va fi

taman dicționarul lui bietul Hasdeu săracul, și cu drept cuvânt, căci este sînge din sîngele lui și os din osul lui. Apoi, vor apărea cîte 160 de pagini pe an? Dar cîte pagini au apărut în acești doi ani trecuți? Cele patru pagini alipite ca probă la anunț ajung pînă la numărul 100. Celelalte 60 sînt tipărite? Apoi atunci pentru ce nu s-au pus cele două fascicule în circulație? Probabil că au apărut pînă acum, după doi ani trecuți („La 1 Ianuarie 1906 lucrarea a fost încredințată D-lui profesor Sextil Pușcariu,” zice anunțul), numai 100 de pagini. Dar noi ne punem în cazul cel mai favorabil pentru dicționarul Academiei și admitem că cele 2 fascicule, care trebuiesc să apară pe fiecare an, sînt gata tipărite și le ține încă administrația Academiei, pentru cine știe ce motiv, în rafturi. Bine, dar aceste 2 fascicule au apărut în doi ani trecuți, în vreme ce pînă acum ar fi trebuit să fie 4 fascicule gata, știți, cîte două pe an. Deci, ai reușit să tipărești numai cîte 80 de pagini pe an, iar nu cîte 160. Ia presupune, ceia ce e foarte probabil, că nu vei putea dovedi să tipărești (adecă să scrii, să faci) decît, ca pînă acum, numai cîte 80 de pagini pe an, așa e că vei avea trebuință nu numai de 50 de ani, cum făcusem socoteala mai sus, ci taman de 100? Dar dacă cumva dela *D* înainte, cînd nu vei mai avea de *înprumutat* nici pe Hasdeu nici pe Tikin, te incurci, doamne ferește, așa e că nici suta de ani n-are să fie de ajuns? Te spăriase Hasdeu? Tipai, ca să-i faci zile amare, săracul, că o viață de om n-ajunge pentru ducerea la capăt a operei sale, și acum nu te spariî de cei 100 ori 200 de ani care trebuiesc pentru nașterea avortonului? Nu te spariî, pentru că similes similibus conveniunt. Știi, corb la corb nu scoate ochii, cumu-i Turcul și pistolul, și-a găsit sacul peticul. Magnum Etymologicum nu-ți plăcea, pentru că era o lucrare originală; dar copia lui îți place, pentru că așa îți firea, să-ți placă *imprumutul*. Dicționarul D-lui Philippide nu-ți plăcea, pentru că era prea bogat și se putea găti în 15 ani, iar istalalt îți place, pentru că e sărac în conținut, umflat cu palavre și nu se va găti nici într-o sută; căci așa îți firea, să-ți placă forma goală, dar umflată. Iaca-i vezi, pe acești copii răslățați? Aū să ajungă să-ți dee bobîrnace peste nas și apoi să-ți bată în pumnii, și ai să te tăvăleşti totuș înaintea lor în genunchi, pentru că ți-s copiii tăi prea iubiți, pentru că-ți samănă și li sameni. Să-ți trăiască! Să ai parte de dinșii și ei de tine! Până una alta așteptăm cu mare nerăbdare apariția celor două fascicule, pe care le vom cumpăra cu numărul, căci, de abonat la această operă matusalemică, nu ne vom abona, doamne ferește: 40 de lei cu dobîndă compusă produc într-o sută de ani 40960 de lei. Mai bine lăsăm prin testament ordin urmașilor să cumpere opera, cînd va apărea în întregime, cu 60 de lei, pe care-i va lua din suma de 40960 de lei, la care se vor urca cei 40 de lei, pe care avem să-i depunem la o casă de economie. Dacă fiecare din cetățenii (cel puțin vreo 10000), la care a trimis Academia Romînă liste de abonamente, ar face ca noi—și-i sfătuim la aceasta din tot

sufletul—,peste o sută de ani 10000 de familii din România ar
 posede la un loc un capital de 409.600.000 de lei, produși nu-
 mai din economia celor 40 de lei cerșiți de Academia Română.
 Cerșiți, zicem, și cu drept cuvânt, căci cînd o bogătașă ca dînsa,
 care n-a cheltuit și nu cheltuște pentru facerea dicționarului
 niciun ban—pentru că, doar, se spune în anunț că dicționarul se
 publică cu cheltuiala Maestăței Sale Regelui Carol I și doar nu
 voește Maestatea Sa să-și scoată cheltuiala înapoi—,cînd o bo-
 gătașă ca dînsa vrea să incaseze dela niște bieți contribuabili
 sume de bani, pentru a le face să se ridice peste o sută de ani
 la colosala sumă de 409 milioane în profitul ei, aceasta se poate
 compara numai cu fapta bogatului celui care, cînd îi venia un
 drumeț nevoiaș în gazdă, se îmbrăca în strae de cerșitor și ve-
 nia de cerea de pomană drumețului. Prea multă răbdare are
 Maestatea Sa. Să fie altul în locul Maestăței Sale, s-ar supăra
 de acest scandal oferit de specialiștii romîni dela Academia Ro-
 mină, care profită de subvenția Maestăței Sale pentru a stoarc e
 dela țară zeci de mii de abonamente la o operă ce va apărea la
 paștele calului. Mai bine cu subvenția cea ar înființa Maestatea
 Sa o nouă *fundațiune Carol* aici la Iași, în acest oropsit de
 Iași, ca să aibă și studenții din acest capăt de țară unde ceti o carte;
 pentru că biblioteca universității, singura bibliotecă din Iași, a
 ajuns într-un grad de sărăcie și de confuzie imposibile de des-
 cris din cauza lipsei de ajutor din partea statului.

Philologus

